

A tájékoztatási magánvállalatok típusai

A hagyományos információközvetítő vállalkozások (pl. kiadók, hírügynökségek) mellett mindenképp a következő két magánjellegű vállalati típus jelentős:

információkat szolgáltató vállalatok (information broker);

információs tanácsadó vállalatok (information consultant).

Az „*information broker*” olyan vállalkozást jelent, amelyik információs problémákat old meg, valamennyi elérhető forrás és tájékoztatási eszköz igénybevételével. Működési területe igen változó. Van bizonyos meghatározott szolgáltatásokra specializált vállalat, amely pl. kizárólag szabadalmi kutatást végez. Létezik viszont olyan is, amely több területen szolgáltat információt, irodalomkutatásokat, bibliográfiákat, kivonatokat, kutatási jelentéseket, katalógusokat, kiállítási információt stb.

Ennél a tevékenységnél mindenképp az információs források alapos ismerete a legfontosabb, de szükséges a különböző terminálok segítségével kialakított sokrétű kapcsolat, valamint bizonyos esetekben a saját információs rendszer is. A vállalat erőssége éppen abban rejlik,

hogy *olyan szolgáltatásokat is tud nyújtani, melyeket más úton nem kaphat meg a felhasználó.*

A vállalat jelentős a nagy tájékoztatási rendszerek szempontjából is. Ugyanis a végső felhasználóhoz fűződő szoros kapcsolata, valamint az információs forrásokra és problémákra vonatkozó ismeretei elősegítik az információ- és dokumentációs szolgáltatások iránti igények megfogalmazását a felhasználók szempontjainak megfelelően.

Az „*information consultant*” tevékenysége a tanácsadás, a kutatás és fejlesztés, valamint a rutinmunkák területére terjed ki. Adott feladatok elvégzése – mint pl. a felhasználói szokások elemzése, teaurusz-szerkesztés és bővítés, új szolgáltatások megszervezése, piacutatás stb. – csak viszonylag rövid időre teszi szükségessé magasan kvalifikált munkaerők igénybevételét a különböző szakterületekről. Másfelől a rutinmunkák elvégzésére is célszerűbb külső munkaerőt alkalmazni.

/SEGER, Th. – STRAUCH D.: *Aufgaben und Möglichkeiten von Informationsunternehmen = Nachrichten für Dokumentation*, 30. köt. 1. sz. 1979. p. 5–11./

(Takáchné Tóth Mária)

OSZTÁLYOZÁS

Ágazati osztályozási táblázatok a Szovjetunióban

A Szovjetunióban a tudományos–műszaki szakirodalom osztályozására elő van írva az *Egyetemes Tizedes Osztályozás (ETO)* használata.

Az ETO-val szemben támasztott egyik *legfontosabb követelmény az osztályozás egységessége*. Az ETO-ban rejlik sokféle osztályozási megoldási lehetőség, valamint a témák több szempont szerinti megközelíthetősége miatt nem biztosítható, hogy azonos témájú dokumentumokat azonosan osztályozzanak.

Az osztályozás maximális egységítése – és ezzel a keresés hatékonyabbá tétele – céljából egyes ágazatok *ágazati osztályozási táblázatokat dolgoztak ki* saját részükre, melyeket az ágazati központok használnak. Ezek az ágazati táblázatok abban különböznek az ETO teljes kiadásának táblázataitól, hogy az ágazat témakörébe tartozó egyes fogalmakra *kész, összetett jelzeteket adnak*, és ezzel korlátozzák az osztályozók szubjektív döntéseit. Az ágazati táblázatok kidolgozásánál figyelembe veszik az ágazati központok állományának és szolgáltatásainak sajátosságait.

Az ismertetett tanulmány néhány ágazati táblázatot vizsgál (Folyami közlekedés; Halgazdaság; Nyomdaipar, Könyvkiadás, Könyvkereskedelem).

Általános tapasztalat, hogy az ágazati táblázatok kidolgozása sem elméleti, sem módszertani szempontból nem megfelelő. Legnagyobb baj az, hogy *a táblázatok nem egységes szempontok szerint készültek*, az összeállításukkal szemben támasztott követelményekkel mindössze egyetlen folyóiratcikk foglalkozik. (PAVLOV-SZKAJA, N. SZ.: Rabocsie szhemü klaszifikacii i otraszlevüie tablicü UDK = Naucsnuie i Tehnicseszkie Biblioteki SZSZSR, 1975. 4. sz. p. 30–32).

Szerkezeti felépítés

Alapvető követelmény, hogy a táblázatok szerkezete *azonos legyen az ETO szerkezetével, azaz két részből álljon*: a jelzeteket tartalmazó fő táblázati részből és a betűrendes mutatóból.

E követelménynek egyik táblázat sem felelt meg. Így például, a *Halgazdaság* az említett két részen kívül külön mellékletben közli a szempont szerinti általánosan közös

alosztásokat és a földrajzi osztások betűrendes mutatóját.

A *Folyami közlekedés* táblázata is három részből áll: az általánosan közös osztásokat külön rész tartalmazza.

A *Nyomdaipar. Könyvkiadás. Könyvkereskedelem* táblázata már négy részből áll: külön részként osztályozási módszertani útmutatót is közöl. Itt a szerkezeti felépítéssel egyéb problémák is vannak: a korlátozottan közös osztásokat a rendszer nem a jelzetek részeként közli, hanem az illető osztály, alosztály elején sorolja fel.

Módszertani apparátus

Módszertani szempontból általános követelmény a kongruencia-jel ($\cong$) és az egyéb utalók ésszerű alkalmazása. A $\cong$ jel az ismétlés kiküszöbölésére szolgál, tehát ha pl. valamely jelzet alosztásai megegyeznek egy másik jelzet alosztásaival, akkor az alosztások csak az egyik helyen szerepelnek, a másik helyen a $\cong$ jel utal az előző helyre. Ugyancsak az ismétlések elkerülését célozza a $\rightarrow$ (lásd) jel, valamint a „nem alkalmazható” megjegyzés is.

A *Halgazdaság* módszertani része megfelel az említett követelményeknek: hasznos, világos utalásokat tartalmaz.

A *Nyomdaipar. Könyvkiadás. Könyvkereskedelem* táblázataiban az a probléma, hogy a főtáblázati rész nem kész jelzeteket és utalásokat tartalmaz, hanem tanácsokat ad az összetettebb fogalmak osztályozására: Pl.

002.513.3	Másolás (A másolási módszerek a 655, :681, :771 jelzetekkel fejezhető ki)
218	Reprodukciós fényképezés (Alosztályozás 778.18 segítségével)

Betűrendes mutató

A *Folyami közlekedés* betűrendes mutatójának legnagyobb hibája, hogy felsorolásaiban lényegében fölöslegesen megismétli a táblázat részeit. Pl.:

Hajók ellátása		656.62.065
Hajók ellátása	gázzal, feltöltésre	656.62.065.6
Hajók ellátása	gáznemű üzemanyaggal	656.62.065.36
Hajók ellátása	folyékony üzemanyaggal	656.62.065.35 stb.

Az sem helyes, hogy a mutató több általános, semmitmondó fogalmat is tartalmaz (anyagok, gépek, berendezések, rendszerek stb.), mert a feleslegesen hosszú kérdések csak bonyolítják a keresést.

A *Nyomdaipar. Könyvkiadás. Könyvkereskedelem* betűrendes mutatójának hiányossága, hogy a táblázatban megtalálható sok fontos fogalom kimaradt belőle: szerzői jog, szerzői korrektúra, nyomdaipari technikumok stb.

Mindegyik táblázatra jellemző hiba az általánosan közös osztások főtáblázati fogalmak közötti felsorolása.

A tárgyalat három szemponton kívül feltétlenül figyelmet érdemel az a magától értetődő követelmény, hogy azonos témákat és fogalmakat a különféle intézmények egyformán osztályozzanak. A *Halgazdaság* és a *Folyami közlekedés* táblázatainak összevetéséből azonban kiténik, hogy azonos fogalmakat különböző jelzetekkel fejeztek ki.

A következő példákban az első oszlopbeli jelzetek a *Folyami közlekedés*, a második oszlopbeliek a *Halgazdaság* táblázataiban szerepelnek.

a) A kapcsolatot jelölő kettőspont hol korlátozottan közös osztásokkal, hol azok nélkül kapcsolódik az alapjelzetekhez:

Hajóépítés	629.12:72	629.12.011:72
Hajók fagyvédelme	629.12-7-58.42	629.12.011-757.42

b) A fogalmakat hol összetett, hol nem összetett, de hosszabb jelzetekkel fejezik ki:

Hajók statikája	629.12:539.32	629.12.073.272
Hajók rezgése	629.12:534.647	629.12.073.243.4

c) A jelzetek részletezésének foka eltérő:

Személyzeti helyiségek	629.12.011.551	629.12.011.55
Egészségügyi műszaki rendszerek	629.12.06.628	629.12.061

d) Ugyanazon fogalmakat eltérő jelzetekkel jelölnek:

Tűz folyami hajókon	614.841.48:629.122	629.12.06:614.84
Hajószervezetek mechanikája	629.12:539.3/4	629.12.011:624.04

Az utóbbi években egyre több energiát fordítanak ágazati osztályozási táblázatok összeállítására. Kár, hogy ennek során nem tartják be a meglévő módszertani útmutatásokat. E munkák hatékonyságának javításához egységes módszertanra, a *GPNTB (Goszudarsztvennaja publicsnaja naučno-tehnicseszskaja biblioteka = A Szovjetunió Állami Tudományos-Műszaki Nyilvános Könyvtára)* Módszertani Tanácsának aktívabb segítségére és az *MKK (Mezsduvedomsztvennaja komiszsija po klaszszifikacii = Tárcaközi Osztályozási Bizottság)* ellenőrzésére lenne szükség.

/LEONCSIKOVA, D. T. – TITENKOVA, V. N.: Otrazleviue rabocsie szhemü klaszszifikacii = Naucsniue i Tehnicseszkie Biblioteki SZSZSZR, 1978. 6. sz. p. 30–33./

(Novák István)

